

הללו עושים לו קיום בפני בית הדין, (194) דהיינו שכותבים לו: **איש פלוני בן פלוני נמחק שטר** [שנכתב] **ביום פלוני**, [וכאן הם כותבים את כל מה שהיה כתוב באותו שטר]. **ופלוני ופלוני** [היו] **עדי**, שחתמו על אותו שטר. ואחר כך חותמים העדים

קסט-ב

הללו את שמותיהם בסוף. (195)

גמרא:

תנו רבנן: איזהו, איך הוא קיומו של שטר

העדים שמעידים על המחק לבא לפני הבית דין להעיד שהם הכירו את החתימות והבית דין יקיימוהו, שרק בית דין יכולים לעשות קיום לשטר.

ואם תאמר למה לא יעשו העדים עצמם שטר חדש ויכתבו בו שהם הכירו את חתימות העדים הראשונים, ועל סמך זה יעשו בית דין את הקיום כשיגיע השטר לידם, בדומה לכל שטר שעדים אחרים מעידים על החתימות ובכך עושים לו קיום?

יש לומר, שאם כן, הוי "מפי כתבם", שרק בשטר נאמרה הלכה מיוחדת שתיקנו חכמים שמועיל גם מפי כתבם של העדים אבל בכל עדות אחרת שבעולם כגון הכא שהעדים רוצים לקיים את החתימות צריך שיהא דוקא מפייהם ולא מפי כתבם, הלכך צריך שיבאו הם עצמם לפני הבית דין ויעידו על החתימות של השטר הקודם והבית דין יעשו לו שטר חדש על פיהם. וכל הנידון בגמרא לקמן שעדים אינם יכולים לכתוב שטר מעצמם משום "שכבר עשו שליחותם" זה רק כאשר אותם העדים שחתמו על השטר הקודם רוצים לעשות שטר חדש, אבל כשעדים אחרים רוצים לעשות שטר חדש בלאו הכי אינם יכולים בגלל הקיום שצריך להיות דוקא בפני הבית דין.

195. כתבו התוס', שלכן עושים שטר חדש, כדי שיהא עליו דין של מלוה בשטר, שאם רק היו באים העדים שחתמו על השטר ומעידים בעל

194. כך מפרש הרשב"ם שהעדים עצמם עושים את הקיום וחותמים עליו.

והתוס' כתבו, שהבית דין עושים את הקיום ולא העדים. ועוד כתבו, שצריך דוקא בית דין שיש להם כח להפקיע ממון. שהרי מבואר לקמן בגמרא [קעא א] שאפילו אותם העדים שחתמו על השטר הקודם אינם יכולים לכתוב שטר חדש במקומו משום "שכבר עשו שליחותם", שהלוא לא נתן להם כח ושליחות לכתוב אלא רק שטר אחד בלבד. תוס' ד"ה מעמיד וד"ה ובא.

והדרישה שם כתב, שגם הרשב"ם סובר שהבית דין אף הם כותבים לאחר העדים שבציוויים כתבו העדים כל זה, שאם לא כן, בשביל מה צריך בכלל את הבית דין, אלא שהוא סובר שדי בכך שבית דין נתנו רשות כדי שיוכלו העדים עצמם לעשות שטר חדש.

ומה שהביא את הרשב"ם לפרש כן, משום שהלשון "פלוני ופלוני עדי" משמע לו שקאי על העדים שחתמו בשטר, ואם הבית דין היו כותבים את הקיום היו צריכים להזכיר גם את העדים שמעידים עתה על מה שהיה כתוב בשטר, אבל אם העדים כותבים את הקיום אין צורך שיזכירו את עצמם שהרי הם חותמים בסוף.

ובתוס' רי"ד כתב, טעם אחר שצריך דוקא בית דין, שהרי כשמעתיקים שטר לשטר אחר צריך לקיים את החתימות של השטר הישן שבלאו הכי אין לשטר כל תוקף. ואם כן, צריכים

שנמחק?

כותבים בית הדין "במותב תלתא הוינא [ישבנו יחד שלשתנו] אנו פלוני ופלוני ופלוני [הדיינים], הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו¹⁹⁶ [שנכתב] ביום פלוני, ופלוני ופלוני [היו] עדיי".¹⁹⁷

ואם כתוב בו בשטר קיום "הזוקקנו לעדותן של עדים [שחקרנו את העדים שזוכרים את השטר המחוק] ונמצאת עדותן מכוונת" שהתברר שהם הכירו גם את חתימות עדי השטר, כי אז בעל השטר גובה בו, ואינו צריך להביא שום ראיה נוספת.

ואם לאו, אלא שהעדים מעידים רק על תוכן השטר בלבד ולא הכירו את חתימות העדים, הרי זה צריך להביא ראיה. בעל השטר צריך להביא עדים אחרים שהכירו את החתימות של העדים, או שיביא את עדי החתימה עצמם שיעידו על חתימתם, שאם לא כן יכול הלוה לטעון שהשטר ההוא היה מזויף.¹⁹⁸

נקרע השטר על ידי אדם, פפול.

נתקרע מעצמו, כשר.

נמחק או נטשטש השטר, הרי אם רישומו עדיין ניכר, כשר.

פה על תוכנו, לא היה עליו אלא דין של מלוה על פה. תוס' ד"ה מעמיד בעמוד הקודם.

ותמה בקובץ שיעורים: מדוע לא יוכל לגבות מנכסים משועבדים על פי עדים שראו את השטר המחוק, כי מה בכך שנמחק השטר, מכל מקום, השעבוד שבו להיכן הלך, וכי משום שנמחק השטר בטל שעבודו?

ועוד, שאם כן, לא יוכלו לכתוב בשטר החדש אלא רק מאותו זמן ואילך שכיון שהשעבוד הראשון פקע, ואי אפשר לעשות שעבוד חדש למפרע. ואילו לקמן [קע ב] כתבו התוס', בד"ה אין שכותבים את הזמן הראשון?

וכתב הב"ח שם, שלפי הרשב"ם, המפרש במשנה שהעדים עצמם עושים את הקיום, צריך לומר, שהברייתא שנקטה שהבית דין עושים את הקיום לאו דוקא הוא, אלא שאף העדים יכולים לעשותו.

והדרישה שם כתב, שלפי הרשב"ם המשנה והברייתא שני סוגי קיומים הם, שהמשנה מדברת כשהבית דין אינם מכירים את השטר שנמחק ורק העדים מעידים עליו, ואילו הברייתא שהבית דין עצמם יודעים מה היה כתוב קודם בשטר ואינם זקוקים לעדים אלא הם בעצמם כותבים את הקיום.

196. כלומר, שהעידו לפנינו עדים שראוהו קודם שנמחק.

והפרישה שם [א] כתב [על הטור שהביא את לשון הגמרא] שנקט כן משום שהבית דין צריכים לראות את השטר הישן ולקורעו כדי שלא ילך לאחר מכן לבית דין אחר עם השטר המחוק כדי שיכתבו לו עוד קיום ויוכל לגבות פעמיים, כמו שהביא הטור שם בשם הרמ"ה.

197. והוא הדין שצריך לכתוב גם את העדים שהעידו עתה על השטר המחוק כדי שיוכל הלוה לפוסלן אם ירצה, ומה שלא הזכירה זאת הברייתא כי ד"פלוני ופלוני עדיין נכלל הכל כל העדים הנצרכים לדבר. רא"ש.

198. על פי רבינו גרשום וביאורי הגר"א שם [ו] ז].

דהו קא אנסי ארעטא דאינשי, שהיו גוזלים שדות מבעליהם והיו לוקחים מהם בכח גם את השטרות של אותן שדות, כדי שלא יוכלו לערער עליהם. (202)

אתו מרוותא לקמיה דאביי, חששו בעלי השדות שמא יקחו מהם את השדות עם השטרות, ובאו אל אביי, ואמרו ליה: ליחזי מר שטריה, יראה אדוני את שטרותינו, ולכתוב לן מר שטרא אחרינא עליה, ויכתוב לנו העתק מהשטר לפני שיגזלו אותו מאיתנו, דאי מיתנים חד, נקיטיןן חד. שאם יקחו לנו את השטר האחד, ישאר לנו השני. ואולי כעבור זמן רב יעלה בידינו להוציא את השדות שלנו מידי אלה שקנו אותם מהערכים.

אמר להו אביי: מאי אעביד לבו?! מה אעשה לכם לתקנתכם?! אינני יכול למלא את בקשתכם.

היות דאמר רב ספרא: אין כותבין שני

ומבארת הגמרא: היכי דמי "נקרע", היכי דמי "נתקרע", מה ההבדל ביניהם?

אמר רב יהודה: נקרע היינו קרע של בית דין. ניכר שבית דין קרעוהו לפי שמצאו בו דופי או בגלל שהוא כבר נפרע.

נתקרע היינו קרע שאינו של בית דין אלא מעצמו נקרע, ולכן הוא כשר.

ודנה הגמרא: היכי דמי קרע של בית דין, כיצד יודעים שהקרע הוא של בית דין?

ומבארת הגמרא: אמר רב יהודה: כגון שנקרע מקום העדים, ומקום הזמן, ומקום התורף (199) היכן שכתוב הסכום. (200)

אביי אמר: כגון שנקרע שתי וערב שכך דרך בית הדין לקרוע שטר כשהוא פסול או נפרע. (201)

הנהו ערבאי ישמעאלים, דאתו לפומבדיתא,

200. ונקרא כן על שם שבו הוא טורף מהלקוחות. רבינו גרשום.

201. הריטב"א כתב בשם מורו שאביי אינו חולק על רב יהודה אלא שהוא מוסיף שגם אם לא נקרע באותן מקומות הוי קרע של בית דין אם הוא קרוע שתי וערב.

202. רבינו גרשום כתב שהם היו עוזרים למלך במלחמותיו, והיו מתעכבים זמן רב במקומות אליהם הגיע במלחמה עד שחזרו לביתם, וכשהגיעו עמו לפומבדיתא נתן להם המלך רשות להפוס שדות של אנשים כדי שיתפרנסו מהם כל זמן שהותם שם.

והראב"ד מפרש, שהבית דין צריך לכתוב בשטר קיום שהם חקרו את עדי המחק על תוכן עדותם ובדקו אותם זה שלא בפני זה שאכן כך וכך היה כתוב בשטר. ואם לא כתבו כך אנו חוששים שמא הבית דין טעו ולא חקרו את העדים כדין, ולכן אין תוקף לשטר קיום אלא בעל השטר אם יביא ראיה על תביעותו יוכל לגבות כדין מלוה על פה בלבד.

ותמה הרשב"א עליו שמדוע נחשוש שבית דין טעו ולא חקרו את העדים כדין? וביד רמה כתב, שכיון שהוא מילתא דלא שכיחא חוששים שמא הבית דין טעו ולא חקרו את העדים.

199. היינו או זה או זה. ריטב"א.

שיהא **הוא על המחק**, השטר עצמו יהיה על נייר מחוק, ועדיו יהיו חתומים על הנייר, היכן שהוא עדיין חלק, דפסול, ששטר כזה שהוא על המחק ועדיו על הנייר, פסול. והם לא ישימו לב לכך, ובכך איפטר מהם. (205)

אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי: [הוא הבין שאביי מתכוין לכך שהסופר יכתוב קודם את השטר, וימחוק אותו, ולאחר מכן יכתוב אותו שוב, ואילו העדים יחתמו על המקום בנייר שנשאר חלק. לכן הוא שאל את אביי]: **ודלמא רישומו ניכר?** שמא הסופר לא ימחוק היטב את השטר הראשון עד שלא יהא רישומו ניכר, כי הוא מתכוין הרי לכתוב עליו שוב, ואם כן, יהיה רישומו של הראשון ניכר, ואז בעלי השטר ימחקו את אותיות השטר השני כך שישאר בו רק הרושם של השטר הראשון, שעדיין ניכר בו, והוא נכתב על נייר חלק, וכשר, ואין בו פסול של "הוא על המחק ועדיו על הנייר".

ואם מפני שהוא מטושטש, הרי **ותניא: נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר?** (206)

אמר ליה אביי: **מי קאמינא שטרא מעליא**, וכי אמרתי לו לכתוב קודם שטר ממש

שטרות על שדה אחת! כי **דלמא טריף, והדר טריף**. שמא בעל השטר קנה את השדה מהמוכר באחריות, שאם יטרפו אותה בעלי חובותיו של המוכר, יצטרך המוכר לתת לו שדה אחרת במקומה, ואם לאו, יוכל הקונה לטרוף שדה אחרת מהלקוחות של המוכר [שקנו אחריו].

אלא, שאז הוא צריך לתת ללקוחותיו של המוכר את השטר של השדה שנטרפה ממנו, המצוי בידו, כדי שהם יוכלו באמצעות השטר הזה לחזור ולגבות מהמוכר את דמיה. (203)

אך אם יהיו לו שני שטרות על אותה שדה, יוכל לחזור ולטרוף פעם שניה מלקוחות אחרים, בטענה שזה עתה טרפו בעלי החובות את שדהו שקנה מהמוכר, ויוכיח את דבריו מכח זה ששטר מכירתו עדיין בידו. (204)

הו קא טרדי ליה, הם המשיכו להפציר באביי, שבכל זאת יכתוב להם העתק מהשטר.

אמר ליה אביי לפפריה לסופר הכותב שטרות: **זיל כתוב להו**, כתוב להם שטר כזה

לטרוף על ידו מהלקוחות, אבל לכך הוא יועיל שהמוכר לא יוכל לכפור שלא מכר את השדה [כלומר, שאין לו דין שטר אלא כמכירה בעל פה].

206. ואף על פי שאין זה מצוי, יש לנו לחשוש אפילו לדבר רחוק כדי שלא יצא מתחת ידינו דבר שאינו כהוגן. ריטב"א.

רבינו גרשום מפרש, שהוא חשש שמא בעלי

203. רשב"ם. והמאירי כתב שקורעים אותו השטר מכר לפני שהוא טורף.

204. צריך לומר, שאביי סובר כרבן שמעון בן גמליאל לקמן שאין כותבים שטר מקח וממכר למי שטוען שאבד שטרו, שאילו לרבנן היה יכול אביי לכתוב להם שטר ולכתוב בו שאין עליו אחריות. רשב"א.

205. רבינו גרשום כתב שהשטר לא יועיל אמנם

במה דברים אמורים: בשטרי הלואה. אבל בשטרי מקה וממכר שאבדו, כותבין לו שטר חדש, שמאחר והדבר אמת שהוא קנה את הקרקע הזאת, והוא חושש שמא ישכח הדבר ויערערו עליו שלא כדין, לכן כותבים לו שטר חדש.⁽²¹¹⁾

חזין מן האחריות שבו, שכותבים בשטר החדש שאין עליו אחריות, שאם יטרפו ממנו את השדה לא יוכל לגבות לא מהמוכר עצמו ולא מהלקוחות שלו, ובכך יצאנו מהחשש שמא יהיו לו שני שטרות על אותה שדה ויוכל לגבות פעמיים במקרה שיטרפו לו אותה.⁽²¹²⁾

ולמוחקו!?! הרי אל"ף בי"ת בעלמא קאמינא. התכוונתי שיכתוב סתם דברים בטלים, שאם הם ימחקו את השטר שנכתב עליו, ישארו בלי כלום.⁽²⁰⁷⁾

תנו רבנן: הרי שבא המלוה ואמר: אבד שטר חובי, ומבקש שיכתבו לו אחר במקומו, ולא היו לו עדים על כך שהשטר חוב אבד ממנו.

אף על פי שאמרו עדים: אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו את השטר חוב שאבד, ⁽²⁰⁸⁾ אין כותבין לו את השטר, שמא לא אבד השטר או שמא הוא כבר מצא אותו,⁽²⁰⁹⁾ והוא רוצה שיהיו לו שני שטרות כדי שיוכל לגבות פעמיים את אותו חוב.⁽²¹⁰⁾

והמהרש"א מפרש, שאם היו עדים שאבד בשוק לא היינו חוששים שדוקא הוא מצאו, וכל שכן אם העדים ראו שנשרף היו כותבים לו שטר אחר אבל כשאין לו עדים על האבידה אלא שהוא אומר כך אז אנו חוששים שאף אם אמת כדבריו שהוא אינו יודע היכן הוא, אך שמא איבדו בביתו ותיכף ימצאהו.

210. רשב"ם. והרבה ראשונים כתבו, שהחשש הוא גם שמא פרעו הלזה והוחזר לו, ואפילו הוא תוך זמנו חוששים לפרעון, הואיל ויש כאן ריעותא שהשטר אינו בידו.

211. וצריך לכתוב בו את הזמן של השטר הראשון, שאם לא כן, שמא מאז הוא מכר בחזרה את השדה למוכר, ועכשיו הוא יבא עם השטר השני כאילו הוא מכרה לו שוב בזמן השני. תוס' ד"ה אבל.

212. ודוקא הבית דין יכולים לכתוב לו שטר חדש ולא העדים עצמם. ואינו דומה למה

השטר ימחקו את העדים ועדיין יהא רושם החתימות ניכר, ואז יהא כשר כדין שטר שהוא ועדיו על המחק שהוא כשר.

והשיב לו אביי שהוא ציוה לסופר לכתוב את כל השטר שהמלים לא יהיו שלימות ואז יהיה תרתי לריעותא שגם הוא כתוב על המחק וגם המלים אינם שלימות, ויפסלוהו.

207. כתב הריטב"א: למדנו מכאן שמותר לדיין לעשות בכגון זה כדי שלא יטרידהו.

208. שבוה אנו בטוחים מחשש שהלוה כתב אמנם את השטר אך בסוף לא לזה על ידו, שהם מעידים שגם נתנו את השטר חוב למלוה. רשב"ם.

209. רשב"ם. ולכאורה הוא סותר עצמו ממה שכתב לפני כן שאין עדים על האבידה, שהרי גם אם יש עדים על האבידה קיים החשש הזה שמצאו לאחר מכן. וראה ב"ח שם [ז] וש"ך [יא] ונתיבות [ז] ביישוב דבריו.